

Wonen overal, nergens thuis

Eerste viering in de serie 'drie tenten'

16 juni 2013

Waar het over gaat

Dit is de eerste van een serie van drie vieringen, met als thema, **wonen, overal nergens thuis**, drie vieringen, drie tenten. Een tent is een huis voor onderweg. We hebben er vandaag ook een staan. Voor kleine mensen dan. Een huis waarmee je overal kunt wonen. Dat je op je rug kunt dragen, dat je neer kunt zetten, ook als je verdwaald bent. Maar wanneer ben je ergens thuis? Je kunt je thuis voelen in een tent, als je er met mensen bent die je gezellig vindt. Of als je er vaderdag viert en eitje voor hem bakt. Maar je kunt je heel verlaten voelen in een tent als je daar in zit omdat je gevlucht bent uit je land waar oorlog is. En omdat je niet weet waar je moeder is. Of je vader. Of je kind. Of je man.

Een tent is voor onderweg. Soms als je onderweg bent vind je een richtingaanwijzer, een paddenstoel, een verkeersbord of een steenmannetje.

Met de kinderen maken we een steenmannetje.

Wie wel eens in de bergen heeft gelopen, heeft vast wel eens een steenmannetje gezien. Een hoopje stenen dat eruit ziet als een mannetje. Het staat bijvoorbeeld bij een kruising van wegen, zodat je weet waar het pad verder gaat, welke richting je op moet lopen. Wij laten hier ook hier ook een steenmannetje staan, als teken dat we onderweg zijn en niet hoeven te verdwalen.

Soms is het fijn om onderweg te zijn, bijvoorbeeld als je een berg beklimt. Of op vakantie fietst naar de volgende camping. Maar soms is het helemaal niet fijn om onderweg te zijn. Bijvoorbeeld als je uit je dorp weg moet omdat daar soldaten zijn en je huis is gebombardeerd. Dan moet je wel weg, maar dan ga je, met een bang hart.

Soms is het fijn om thuis te komen. Maar soms is je huis anders dan anders. Omdat je alweer moet verhuizen. Omdat je er alleen bent. Omdat het leeg is. Omdat het donker is. Kun je er dan nog thuis zijn? Daarover gaat het vandaag. En ook over God die liever in een tent met de mensen meegaat dan dat hij in een kerk of een tempel woont. Daarom hebben we hier ook een tent neergezet.

Kyrie

Kyrie betekent dat we God om ontferming roepen voor de nood van de wereld.

Voor de mensen die op de vlucht zijn, omdat er oorlog is.

Voor de mensen die naar Nederland gevlucht zijn, maar daar niet mogen blijven en die nu in een vluchtkerk of een kraakpand wonen.

Voor de mensen die geliefden verloren in een oorlog, door ziekte, of een ongeluk.

Aan hen denken we als zeggen: Heer ontferm u.

Ik lees een gedeelte uit het boek De berg van de ziel, van Christa Anbeek en Ada de Jong.

Ada de Jong verloor in 2008 haar man en haar drie kinderen, haar gezin, door een ongeluk in de bergen. Bij de afdaling struikelde een van hen. Omdat ze aan elkaar vastzaten vielen ze alle vier naar beneden, van de berg af. De moeder, Ada, was niet meegegaan, omdat ze de tocht te zwaar vond. Zij zag ze naar beneden komen en hoorde vlak voordat zij vielen hoe zij enthousiast naar haar riepen.

Het fragment dat ik lees gaat over hoe zij weer terugkeert naar haar huis in Nederland.

“Thuiskomen. Midden in de nacht, dertien en een half uur na het ongeluk, stap ik mijn woning binnen. Met mijn drie zussen drink ik thee. Ze zullen de komende dagen niet van mijn zijde wijken. Op het vliegveld van Geneve, waar ik op het vliegtuig wachtte, twijfelde ik nog even of ik misschien beter bij een zus kon logeren.

Maar in het vliegtuig wist ik het zeker: ik wil naar huis. Zelf de regie hebben, slapen in het eigen vertrouwde bed. Iets vasthouden dat bekend is, veilig. De week daarna heb ik mijn gezin begraven en mezelf erbij. Zo voelde dat. Wat van mij overbleef was een pijnlijke kern met zintuigen. Armen, benen en huid leken weg. Een pijnlijk voelen en weten bleef over. Het thuis zijn bij mezelf was ookkwijt. Ik moest mezelf opnieuw uitinden. De eerste dagen speelde dat niet. Er was geen logische manier van denken. Alleen weten en voelen. Muziek maakte de dag en nacht dragelijk. Echt slapen deed ik niet. Ondertussen functioneerde ik gewoon door. Zaken moesten afgehandeld, mensen ontvangen en getroost. Er moest gegeten worden en gewandeld. Het was druk in huis. Veel mensen hebben geholpen om alles te regelen. Het huis was nog meer een duiventil dan toen we nog leefden. De dag na de begrafenis heb ik iedereen naar huis gestuurd. Eindelijk alleen thuis.“

Christa Anbeek, Ada de Jong. De berg van de ziel. Persoonlijk essay over kwetsbaar leven. Ten Have, 2013 (pagina 135)

Gloria

Er is veel verdriet. En er zijn altijd redenen om dankbaar te zijn. Bij het Gloria prijzen wij God, zijn wij dankbaar voor het leven dat ons gegeven is, voor herinneringen, voor liefde, voor elkaar, voor Gods goede schepping.

We lezen opnieuw een fragment van Ada de Jong, een herinnering aan een kampeervakantie. En daarna zingen we psalm 84, in de hertaling van Huub Oosterhuis over het Prachthuis op de groene heuvel.

“In de Spaanse Pyreneeën liggen we met z’n vijven op elkaar gepakt in een klein koepeltentje. We kamperen aan de oever van een beekje. De kinderen zijn nog klein, het was een zware dag. Iedereen heeft geholpen om tent, kookgerei, kleding, slaapspullen en eten de berg op te krijgen. We hebben een kampvuurtje gemaakt en macaroni gekookt en gegeten. We hebben ons gillend gewassen in het ijskoude water. En nu liggen we in de tent en horen vreemde geluiden, Stromend water, geritsel naast de tent, een schreeuw van een vogel. Spannend!”

Idem, pagina 101.

(Dank)gebed

Eeuwige, we zijn dankbaar dat wij als Haagse Dominicus hier onderdak hebben gevonden.

Dat iedereen hier welkom is om te zingen, te luisteren en te vieren.

We bidden om oren die niet alleen horen, maar luisteren.

Om ogen, die niet alleen kijken, maar zien.

Om handen die niet alleen ontvangen, maar ook geven.

Om een hart dat niet alleen klopt, maar ook bewogen is.

Eeuwige, we bidden om jouw geest in ons midden, die ons verwarmt en bezielt.

Amen

Lezing uit 1 Kronieken 17:1-10

Toen David zijn intrek had genomen in het paleis, zei hij tegen de profeet Natan: ‘Nu woon ik hier in een paleis van cederhout, terwijl de ark van het verbond met de Ene in een tent staat.’

‘Doe wat uw hart u ingeeft,’ antwoordde Natan, ‘De Ene staat u immers terzijde.’

Maar diezelfde nacht richtte de Ene zich tot Natan: ‘Zeg tegen mijn dienaar David: “Dit zegt de Ene: Jij zult voor mij geen huis bouwen om in te wonen. Nooit heb ik in een huis gewoond, vanaf de dag dat ik de Israëlieten uit Egypte heb geleid tot nu toe! In tent en tabernakel ging ik van de ene verblijfplaats naar de andere. Overal in Israël heb ik rondgetrokken, en heb ik ooit aan één van de rechters van Israël, die ik had

aangesteld om mijn volk te weiden, gevraagd om voor mij een huis van cederhout te bouwen?” Welnu, zeg tegen mijn dienaar, tegen David: “Dit zegt de Ene van de hemelse machten: Ik heb je achter de kudde vandaan gehaald om mijn volk Israël te leiden. Ik heb je bijgestaan in alles wat je ondernam, ik heb al je vijanden voor je uitgeschakeld en ik heb je naam gevestigd als één van de groten der aarde. Ik heb aan mijn volk Israël een gebied toegewezen. Daar heb ik het gepland en daar kan het nu onbevreesd wonen. Het wordt niet langer geplaagd door misdadige volken, zoals toen het er pas woonde en ik rechters over mijn volk Israël had aangesteld. Je vijanden heb ik allemaal onderworpen. Ik zeg je dat de Ene voor jou een huis zal bouwen.

Overweging

1. Wonen, overal, nergens thuis.

Dat klinkt wel droevig, zo'n zin. Overal wonen en nergens thuis zijn. Dan denk je aan zwervers, daklozen, vluchtelingen. Veel mensen die hier zijn, wonen in een huis en voelen zich daar op hun gemak, zijn daar thuis. Een vertrouwde plek, de plaats waar je bed staat, foto's, een stoel, boeken, een bloem op tafel. Waar je heen gaat als je uit school komt of uit je werk. De plaats waar je met je geliefden of met je kinderen leeft. De plaats waar je bent opgegroeid. Je ouderlijk huis. Of waar je zit als je niet werkt, waar je alles poetst tot het glimmend het is of rommelig laat omdat je dat wel gezellig vindt. Thuis.

En dan verhuizen. Ook dat maken veel mensen mee. Een andere stad, een andere straat, een ander huis, groter, kleiner. En dat je dan een tijdje niet weet waar alles ligt, de verkeerde beweging maakt als je een laatste opentrekt en moet nadenken over de plaats van de lepels als je de tafel dekt. En dat je daar na een tijdje weer aan gewend bent. In Nederland verhuizen kinderen gemiddeld eens in de tien jaar. Weer thuis.

Zo'n soort leven is niet iedereen gegeven. Kinderen die hier als vluchteling zijn gekomen verhuizen gemiddeld één keer **per jaar**. Dan gaan ze weer naar een ander asielzoekerscentrum of opvangplek, moeten ze weer naar een andere school, moeten ze weer nieuwe vrienden maken, weer ergens de weg vinden. Dat is niet goed voor kinderen, ze raken achter op school, worden eenzaam en verdrietig. Ze zijn nergens thuis. Het zijn kinderen die vaak al veel achter de rug hebben: oorlog, geweld, een verblijf in vluchtelingenkampen. En hier in Den Haag in het Vluchthuis, in de voormalige Sacramentskerk in de Vogelwijk zit nog steeds een groep uitgeprocedeerde asielzoekers, nadat ze eerst een tijd in open tenten op de Koekamp hebben gezeten. Ze kunnen geen kant op. Wonen, overal, nergens thuis. Zoals voor een uitgeprocedeerde asielzoeker in het Vluchthuis, Sartip uit Irak, die met niets dan het horloge van zijn moeder op zijn 12e naar Nederland kwam, omdat hij anders geronseld zou worden voor het leger van Saddam Hoessein. Hij verhuisde in Nederland zo vaak dat hij het niet meer kan tellen. Van politiecellen naar asielzoekerscentrum en weer terug. Hij is nu dertig jaar, heeft een opleiding mogen volgen, spreekt vloeiend Nederlands, maar mag niet werken of een huis zoeken omdat hij geen verblijfsvergunning heeft. Hij moet terug naar Irak. En dus zit hij in de Sacramentskerk.

2. Het gaat om de toekomst. Maar wat als die toekomst je uit handen geslagen is?

Waar zijn de richtingwijzers voor de toekomst? Welke toekomst heeft Sirtap uit Irak? Welke toekomst ziet Ada deJong, wier gezin in de bergen verongelukte? Zij zegt zelf dat er voor haar geen toekomst meer is. Zij leeft, zij kent momenten van vrolijkheid en genoeg, maar met de dood van haar kinderen is haar toekomst weg. Langs welke richtingaanwijzers, welke steenmannetjes vindt zij een weg? En wij? Hoe vinden wij woorden voor elkaar, voor onze ziel? Hoe maken we contact als we zelf of anderen gekwetst zijn, verlies lijden? Hoe bouwen we voor elkaar steenmannetjes? Hoe zijn wij gemeenschap, voor elkaar een huis?

3. Tenten.

We lezen net een gedeelte uit Kronieken. David, de herder, de kleine jongen die het opnam tegen de reus Goliath, is tot Koning gezalfd. Hij heeft al vele veldslagen geleid en vele overwinningen behaald als hij gaat zetelen in een huis. Een huis van cederhout, een paleis, een vaste woonplaats. Hoe anders dan het bestaan van een herder, van een volk van herders, altijd met kuddes onderweg, een nomadisch bestaan, met tenten

en vee op weg naar de volgende weide. Na een periode van oorlogen en veldslagen breekt een periode van rust aan maar ook een periode met een andere bestaanswijze, het begin van het wonen op een vaste plaats. David settelt zich met zijn familie, zijn legers, zijn volk. En hij bedenkt dat als hij nu in zo'n mooi paleis woont dat het toch wat pijnlijk is dat de Ark van het Verbond onder tentkleden staat. De tent, met daarin de tabernakel, een houten gedeelte, bedekt met goud en daaroverheen ook weer tentkleden. Bij de Ark van het Verbond moet je niet denken aan een schip maar aan een kist waarin de tien geboden die God aan Mozes voor het volk heeft gegeven werden bewaard. Die geboden waren het allerbelangrijkste wat God aan het volk heeft gegeven, het allerheiligste: de voorschriften hoe het volk met God en met elkaar moet leven. Hoor Israël, ik ben de God die jullie uit het slavenhuis heeft bevrijd, ik ben de Ene God, je zult mij liefhebben boven alles en je naaste als jezelf. Het zijn woorden die bewaard en gekoesterd worden. Niet een gouden kalf, geen afgodsbeelden, maar woorden om te bewaren en mee te nemen in een tent. Als het volk op reis gaat dragen ze de kist met zich mee, de woorden van het verbond. Als ze hun tenten opzetten, zetten ze ook een tent voor de Ark op. De God van Israël is niet een God die ergens veraf op een troon in de hemel zetelt maar een God die meereist met het volk van het verbond. God in ons midden. Een God die met je meereist, niet alleen als een gedachte maar met woorden die je kunt doen. Liefhebben. Niet doden. Bij elkaar blijven. Voor elkaar zorgen. Niet stelen. Niet liegen. De vreemdelingen gastvrij ontvangen. Zes dagen om te werken, een dag om te rusten en God te prijzen. Het zijn de woorden van de Wijsheid, de Sophia-Wijsheid, die al bij God was van voor de Schepping, de Wijsheid waarmee God geschapen heeft en de mensen richtingaanwijzers heeft gegeven om goed te leven. De Wijsheid zocht zich een woonplaats onder de mensen en vond haar niet...

4. David vat het plan op om voor de ark van het verbond een tempel te bouwen.

Hij spreekt daarover met de profeet Nathan, die hem aanvankelijk bevestigt: je kunt doen wat je wilt. Maar dan krijgt Nathan in een droom een ander bericht van God:

Nooit heb ik in een huis gewoond, vanaf de dag dat ik de Israëlieten uit Egypte heb geleid tot nu toe! In tent en tabernakel ging ik van de ene verblijfplaats naar de andere. Overal in Israël heb ik rondgetrokken, en heb ik ooit aan een van de rechters van Israël, die ik had aangesteld om mijn volk te weiden, gevraagd om voor mij een huis van cederhout te bouwen?

Het is niet de bedoeling dat David een tempel bouwt. Hier in dit verhaal horen we nog niet waarom, in een later hoofdstuk krijgen we daar wel een verklaring voor: David heeft teveel oorlog gevoerd, hij heeft teveel bloed vergoten. Want na Goliath zijn er nog veel veldslagen met vele doden gevolgd. En stuurt hij de echtgenoot van Bathseba een veldslag in zodat hij zeker weet dat hij gedood zal worden. Zodat David Bathseba voor zichzelf heeft. In het verhaal benadrukt God via Nathan nog eens dat het God was die David bij de schapen vandaan haalde, dat God niet van zijn zijde is geweken, dat alle vijanden dankzij God verslagen zijn en dat God degene is die een huis voor David bouwen zal. Daarmee doelt hij op nageslacht, op een volk, niet op een rijtjeshuis of een paleis. Het gaat om de toekomst van het volk, om dat volk dat onderweg is, vecht om zijn overleven, om het verbond dat God met dit volk gesloten heeft, de belofte dat God meegaat onderweg, met de tien geboden, de wijze woorden als richtingaanwijzer.

5. Die tempel zal later wel gebouwd worden door Salomo, die bekend stond om zijn wijsheid. De wijsheid die zich een woonplaats zoekt onder de mensen, de wijsheid die richting geeft.

De tempel in Jeruzalem, dat is een plaats om naar toe te trekken. Het samen optrekken naar zo'n oord, zingend, biddend, brengt vreugde en de troost. Een lange reis, een pelgrimstocht. Mensen doen dat al eeuwen lang. Vroeger zonder de weg te kennen, geholpen door tekens, steenmannetjes, schelpen. Niet zeker waar zij de nacht zullen doorbrengen. Sommige moderne pelgrims doen het ook nog zo. Andere koersen op kaarten, gps-systemen en maken plannen voor de overnachting. Jeruzalem, Rome, Santiago de Compostella. In andere landen zie je soms pelgrimsroutes naar belangrijke plaatsen van geestelijke of nationale leiders, zoals Trondheim in Noorwegen. In het samenkomen ervaren zij gemeenschap, de ervaring van kwetsbaarheid en toch, samen het doel bereiken.

Ada de Jong gaat met vrienden en familie naar de plek waar haar gezin verongelukte. Op de camping hangen foto's van haar kinderen in de kantine. De mensen omhelzen haar, met tranen in de ogen. En zetten

een baby op haar schoot.

Anderen maken pelgrimstochten naar plaatsen van gruwel en moord; zoals Auschwitz of Dachau. Om ons die gruwel te herinneren, die roep op bevrijding, de klacht te horen, mee te doen in de aanklacht. Dat dit kon gebeuren. Dat dit nooit meer mag gebeuren.

Op plaatsen van diepe ellende roepen mensen om God, ervaren mensen God.

Na uitgescholden, geschopt en geslagen te zijn, zegt Titus Brandsma tegen broeder Rafael, 'ach broerke, ik wist toch wie ik bij mij droeg'¹

6. Bij gemeenschappen horen plaatsen. Vaste plaatsen, wisselende plaatsen, heilige plaatsen. Heilig betekent afgezonderd, apart gezet. Niet om uit te sluiten maar om heel te maken, te verbinden. Dat hoeft geen tempel te zijn, helemaal niet. God kiest liever een tent om mee te kunnen reizen met mensen. Het vluchthuis, waar uitgedroogde asielzoekers nu worden opgevangen is een verlaten kerk. Ze noemen het huis, dat zijn zij met elkaar. En wij worden daar heengewezen, heb de vreemdelingen lief, maak voor hen een plaats.

Ada de Jong reist naar verschillende landen, ondersteunt daar vrouwen, kinderen. Ze heeft haar eigen huis, met familie weer bij haar passend gemaakt, levend tussen de herinneringen. Op het graf van haar gezin staat een steenmannetje. Mensen komen op bezoek, nemen stenen mee van op reis. Het steenmannetje groeit.

Het is belangrijk dat we elkaar opzoeken, met elkaar meereizen, zoals God met ons meereist.

Soms weet je niet wat je moet zeggen. Dan is het fijn als er gewoontes zijn. Elke week ga ik bij jou op bezoek. Dan weet ik zeker dat jij komt. Wat moeten we doen? We gaan naar zee, we gaan naar de berg, we maken een nieuw huis, we dekken de tafel, we delen het brood, we praten wat. Even thuis.

7. Wonen overal, nergens thuis. Dat is geen doel, maar dat is hoe het soms gaat. En dan gaat het erom wie je bij je draagt, wie er richting wijst, welke stem je verstaat. We staan in een traditie van de mensen van de weg, van mensen die opstaan en leven gaan, zodat er ook voor anderen leven mogelijk is. Dat is de wijsheid waarmee God, die in ons midden is ons de weg wijst: met woorden op stenen, met steenmannetjes, met mensen die vriendschap en liefde brengen, zodat wij niet ontheemd blijven. Zodat wij bijna thuis zijn.

Amen

Nienke van Dijk

1. Fragmenten over de pelgrimstochten ontleend aan Laetitia Aarnink, Weggaan om thuis te komen, In Speling, tijdschrift voor bezinning, december 2010, jrg. 62, nummer 4

Voorbeden

Eeuwige,
deze aarde is ons gegeven om te bewonen,
maar ze lijkt meer een uitgewoond huis.

We staan elkaar naar het leven,
de vrede is ver te zoeken
en het wantrouwen heerst zo erg
dat elkaar afluisteren nodig wordt gevonden.

We vervuilen de lucht
en putten de grond uit voor onze welvaart,
waar we liever niet anderen in laten delen.

Daarom bid ik voor mensen die gevlucht zijn uit hun vertrouwde omgeving
en in ons land een betere toekomst willen opbouwen.
Laten we ze niet als misdadigers opsluiten,
maar laat ze wonen in ons midden en zich thuis voelen bij ons.

Ik bid voor mensen die op straat leven,
in parken of onder bruggen slapen.
Dat wij naar hen omzien,
en met hen mee lopen op de weg die zij gaan.

Ik bid voor mensen die zich gevangen voelen in hun lichaam
omdat ze psychisch of lichamelijk pijn hebben.
Dat we ze serieus nemen in hun angst en pijn.

Ik bid voor onszelf, voor onze kleine en grote zorgen;
dat we mensen om ons heen hebben, die naar ons willen luisteren.
Dat we elkaar de hand reiken en elkaar vinden.

Ik bid voor mensen die de verhalen van de toekomst levend houden,
elkaar bemoedigen en over de verschillen heen kunnen stappen,
opdat ieders gaven vruchtbaar zullen zijn.

Dat we een plek mogen vinden in dat prachthuis van jou,
dat we mogen liggen tussen jouw ceders,
languit in hoogwuiwend gras, - verzaligd.

Amen.

Breken en delen

God gaat met ons mee onderweg. Jezus loopt voor ons uit.
En overal waar wij zijn delen wij het brood en de wijn.
We gaan aan tafel met elkaar. Want aan tafel zijn wij gelijk, als leerlingen van Jezus.
En iedereen is uitgenodigd.
Wij delen het brood, zoals Jezus ons dat heeft geleerd:
Opdat alle honger gestild zal worden
Wij delen de beker,
Opdat niemand meer dorst zal hebben
En wij thuiskomen bij elkaar.

Zegen

Moge de weg naar jou toekomen.
Moge de wind in je rug waaien.
Moge de zon je gelaat verwarmen
en de regen je akker bevoeien.
En moge, tot wij elkaar weer ontmoeten,
God je dragen
in de palm van zijn hand

Ontvangen wij dan
de zegen van de God van
Sara en Abraham,
de zegen van de Zoon, uit Maria geboren,
de zegen van de Heilige Geest
die over ons waakt als een moeder over haar kinderen
Amen